

EEN AANKOMEND STUDENTE IN DE WIJSBEGEERTE KLOPT AAN BIJ DE DECAAN

Th. C. W. Oudemans

- > Heb je enig vermoeden van wat je in de studie wijsbegeerte te wachten staat?
- >> Op school heb ik geleerd dat het woord ‘filosofie’ betekent: liefde voor de wijsheid. Nu is mijn leven tot nu toe nogal liefdeloos uitgevallen. En wat is een mooiere betiteling dan *wijze vrouw*?
- > Hier moet ik gelet op mijn functie meteen waarschuwend optreden. Heb je een flauw benul wat deze woorden in een Leidse academische omgeving te betekenen hebben?
- >> Eigenlijk niet. Ik zou zeggen: wijsbegeerte behoort tot het universitair curriculum. Ik ga een behoorlijke portie collegegeld betalen. Dus neem ik aan dat ik, als de kurk waarop Uw onderneming drijft, waar voor mijn geld zal krijgen.
- > De eindtermen van het doctoraal in de wijsbegeerte zijn ondubbelzinnig vastgelegd. De universitaire studie is vandaag de dag niet alleen de voorbereiding op een academische carrière, maar bovenal op een maatschappelijke positie. Je leert in je studie diverse praktische vaardigheden, zoals het vermogen om teksten analytisch te lezen, om zelfstandig een gedachtegang te ontwikkelen, en om inconsistente argumentaties te ontzenuwen.
- >> Zulke vaardigheden lijken me niet kenmerkend voor de *filosofie*. Die zou ik ook via een studie in de Boeddhologie of het spijkerschrift kunnen ontwikkelen.
- > Een goed voorbeeld van de wederzijdse bevruchting van academische en maatschappelijke waarden vind je in de Letteren. Je kunt je bekwamen in de interpretatie van Middeleeuwse mystieke teksten, zoals die van Hadewijch. Maar tijdens

deze studie word je gecoached en getutored door ons Loopbaancentrum dat je voorbereidt op een ambtelijke of beleidsondersteunende functie.

- >> Het bestaan van de letteren-student dat U schetst klinkt mij weinig aantrekkelijk in de oren. De Hadewijch-deskundige die als hoofd interculturele dialoogstructuur een faciliterende rol heeft op het niveau van supra-gemeentelijke integratie van het minderhedenplatform lijkt mij een schizofreen. U runt toch geen faculteit wijsbegeerte om overheid en bedrijfsleven met redeneer-freaks te overstromen?
- > Uiteindelijk heeft de wijsbegeerte een veel verdergaande betekenis, die evenwel de meeste doctorandi, en zelfs de meeste van mijn overigens zeer gewaardeerde collega's ontgaat. De eigenlijke filosofie is intellectuele adeldom.
- >> U denkt dat ik van de straat ben?
- > Met adeldom bedoel ik het volgende. De authentieke filosofie aanvaardt alleen datgene wat de toets van wetenschappelijke kritiek kan doorstaan. Wie met de studie in de wijsbegeerte begint in de hoop zijn levensovertuigingen beter te leren funderen, zou wel eens van een koude kermis thuis kunnen komen. Socrates nodigde zijn medeburgers uit om de gevangenis van hun vaste overtuigingen te verlaten en zich open te stellen voor nog niet beproefde mogelijkheden.
- >> Is deze onwetendheid de wijsheid waarvoor U liefde koestert?
- > Rationaliteit is zindelijkheid, en als zodanig onderscheiden van alle manieren van denken die zich laten leiden door spitsburgerlijke behoeften als die aan geborgenheid. De wijsbegeerte duldt geen dogmatische inperking van redelijke discussie, geen afscherming tegen kritiek door vrijwillige opsluiting binnen een specialisme. Het quasi-filosofisch theologendom van zinzoekers die zichzelf immuniseren is shockerend voor de nuchtere analyse.
- >> Wat maakt U een emotionele ophef over onredelijke mensen! Rationaliteit houdt toch in dat je je kunt verantwoorden in wat je doet, dus dat je een antwoord kan geven wanneer iemand je vraagt waarom je iets doet? Een projectmanager in een uienveredelingscentrum is rationeel wanneer hij zijn uien op een hoger plan brengt – en dat is het dan. U lijkt wel op kruistocht te gaan voor een rationaliteit die nog verder reikt.
- > De wijsbegeerte biedt de wereld niet in de eerste plaats eigen wetenschappelijke kennis maar ze waakt tegen provincialisme en kwade trouw in het domein van de geest.
- >> U bent een echte kosmopoliet! Maar wanneer een provinciaalse uienveredelaar irrationeel is, dan merkt hij dat gauw genoeg, omdat zijn nering ter ziele gaat. Zijn

rationaliteit is die van de economie. U beschikt kennelijk over een nog hoger staande redelijkheid. Die wordt niet op economische maar op morele gronden toegejuicht. Waarom eigenlijk? Uienveredelaars kunnen haar missen als kiespijn. Bent U niet eigenlijk geshockeerd door het feit dat Uw rationaliteit in het maatschappelijk leven zo onbetekenend is dat U wel moreel verontwaardigd *moet* worden om haar bestaansrecht te geven?

- > Wanneer er geen bestrijders van de redeloosheid zouden opstaan, dan zou deze als een veenbrand de samenleving ondermijnen.
- >> OK. U heeft dus Uw beweegredenen voor Uw kruistocht tegen de onredelijkheid. Zijn deze beweegredenen voor de rede zelf weer redelijk gegrondvest of bewegen ze de rede buiten de rede om?
- > Een figuur als Heidegger verwierp de logica ten gunste van de ‘turbulentie van een fundamenteeler vragen’. Daarmee raakte hij in een moeras van duisternis, waar giftige bloemen bloeien. Hij kwam in de nabijheid van het Nationaal-Socialisme dat ook een revolutie tegen de rede was. Wie zich buiten de logica begeeft plaatst zich buiten de sfeer waarin intermenselijke omgang mogelijk is. Zo raakt een irrationeel filosoof mede verantwoordelijk voor de onmenselijke gruwelen van het Nationaal-Socialisme.
- >> Als iets buiten het gebied van het menselijke valt, waarom veroordeelt U het dan als zijnde gruwelijk? Door de morele verontwaardiging haalt U datgene wat U zo keurig had buitengesloten juist weer binnen, waardoor U op Uw beurt genooddaakt wordt om het via morele verontwaardiging alsnog uit te drijven. U hinkt op twee gedachten, wat me wel vaker opvalt bij diegenen die de menselijkheid van al dit onmenselijke in henzelf vreemd is.
- > Je meent mij op een inconsistentie te betrappen doordat ik het onmenselijke schijnbaar nu eens aan mensen toeschrijf en dan weer niet. Maar dat is een drogreden die berust op de miskennis van een fundamenteel onderscheid, namelijk tussen de vraag naar de redelijke rechtvaardiging, de *quaestio iuris* en de vraag naar de feiten die je met behulp van deze redelijkheid beoordeelt, de *quaestio facti*. Alleen door dit onderscheid is het mogelijk logische en rationele oordelen te geven, en te zien dat wat feitelijk tot de menselijke mogelijkheden behoort *de jure* onmenselijk is.
- >> Waarom moet ik nu opeens een onderscheid tussen feitenkwesies en waardenkwesies accepteren? Ik zou zeggen: pas *dankzij* dit onderscheid bestaat de rationaliteit waarop U zich beroept. Hoe moet U dan de rationaliteit van dit onderscheid zelf aangeven? Dat onderscheid tussen feiten en waarden – waar haalt U het van-

- daan, en hoe weet U dat de wereld zo is ingedeeld? Ik krijg even het idee dat ik op een Procrustesbed terecht ben gekomen. Ik wil niet zeggen dat dat *erg* is, maar wel dat dit bed dat voor de Rede gespreid is niet zelf door de Rede kan zijn opgemaakt.
- > Van welke rommelzolder haal jij nu weer een Procrustesbed! Een deductieve redenering is geldig of niet en het deductieve begrip van geldigheid is niet te reduceren tot natuurlijke wetmatigheden, laat staan tot machtsverhoudingen. Anders zou het begaan van een redeneerfout de weerlegging van de logica zijn! De consequenties van het laten vallen van de logica zijn desastreus. De eerder genoemde filosoof Heidegger vernietigt de grondslag van het zinvolle spreken, het contradictiebeginsel. Dat is een absurde en onverantwoorde daad voor een filosoof: zijn spreken wordt oncontroleerbaar en het risico dat hij de jeugd in zijn wollige versluierungen verleidt is allerminst denkbeeldig.
 - >> Ik heb in de bibliotheek een dik boek van U over deze filosoof gezien. Aan het begin ervan constateert U dat deze Heidegger koeterwaals praat, omdat hij zich aan de grondbeginselen van de logica niets gelegen laat liggen. Wederom begrijp ik niet dat U de man enerzijds met heel goede gronden buiten het filosofisch discours plaatst, terwijl U hem vervolgens een boek lang achtervolgt met de veroordeling van zijn absurditeit en onverantwoordelijk gedrag. Mijn vraag is: Waarom laat U de halve gare niet in zijn hoekje stil voortfabuleren? Zit er meer van zijn onlogische gedachten in Uzelf dan U denkt? Direct aan het begin van Uw boek zegt U al dat nuchtere lezers zullen concluderen dat het beter is om Heidegger aan zichzelf over te laten. Uw redelijkheid is toch niet *dronken*?
 - > *The name of the game* van de filosofie is waarheid, zelfs als we dit spel uiteindelijk omwille van onze eigen motieven spelen.
 - >> Uw spel is een eigenaardig riddertoernooi. Eerst dwingt U een ander het harnas van Uw toernooiregels aan te gorden, en vervolgens rijgt U hem triomfantelijk aan Uw lans. De ander is beduusd, want hij wilde juist vragen waar die regels vandaan kwamen. Heeft die toernooilust niet iets fanatieks, ik zou haast zeggen iets provinciaals?
 - > Hoe kan de redelijkheid die de enige grondslag is van de intermenselijke gelijkheid en dus van de democratie ooit provinciaals zijn?
 - >> U verklaart Uw eigen toernooiregels tot de regels *an sich*. Wanneer blijkt dat iemand zich niet aan die regels houdt, dan kunnen die alleen in stand blijven door die ander van het toernooiveld te verwijderen. Op dat moment heb je evenwel een provincie van de redelijkheid en een buitengebied waar geknars van tanden en gewezen der irrationelen opklinkt.

- > Welnu, en daarom schrijf ik: het is inhumaan om iemand zijn noodlot tegemoet laten gaan zonder hem met het licht van de Rede beschenen te hebben.
- >> Kan het niet zijn dat Uw zinvol spreken zich voortdurend zinvol moet *maken*, door telkens weer scheidingen aan te brengen tussen het zindelijke en het onzindelijke dat als een parasiet wordt verstoten, waarbij die verstoting de straalmotor is die Uw eigen redelijkheid voortjaagt? U zou dan voortdurend die energie als smeerlapperij uitdrijven die als de verborgen grond ervan Uw eigen redelijkheid moveert. U zou dan ook voortdurend tegenstanders nodig hebben die U eerst als gelijkwaardige partners tegenover U plaatst, om ze vervolgens uiteen te moeten rijten. Heeft U niet soms even het gevoel dat U iets van Uzelf uiteenrijt – iets wat *mij* regelmatig overkomt?
- > Wijsbegeerte is niet in de eerste plaats een vorm van kennisverwerving. Eerder is zij een discussie tussen verschillende systemen en wereldbeschouwingen. Dit verklaart dat het bekritisieren van bestaande opvattingen een relatief groot deel uitmaakt van de wijsbegeerte. Maar dan moet er wel van een redelijke discussie sprake zijn. Toen jij begon over liefde voor wijsheid kreeg ik al mijn voorgevoelens. De gedachte dat er zoiets als wijsheid zou kunnen bestaan naast of boven de wetenschappelijke rationaliteit is de eerste religieus-obscurantistische geste. Jouw vraag naar wijsheid gaat in tegen de redelijkheid zelve, en is dus zelf naar zijn aard postmonotheïstische theologie.
- >> Ik ben nog wel helemaal zonder God of gebod opgegroeid! En nu ontpop ik me als crypto-theologante! Ik wil nu niet de pot zijn die de ketel verwijt dat hij zwart ziet, maar heeft Uw rationalisme niet zelf theologische trekjes? Volgens mij is ratio een verhouding tussen kosten en baten in de economie. Bij voorbeeld: Uw faculteit heeft een input aan collegegelden, en zal daar een voldoende productie aan doctorendi tegenover moeten stellen. Doet ze dat niet, dan is ze irrationeel. Dat blijkt gauw genoeg, want bij onvoldoende output wordt ze wegbezuinigd. Wat moeten we dan met een nog verder gaande ratio, een filosofische grondslag van een systeem dat economisch autark is en dus echt geen verdere ondersteuning nodig heeft? Bij Uw absolute ratio hoor ik toch een domineesstem in mijn oren. Maar ja, als filosofie handel is, en wanneer de mooiste handel windhandel is,
- > Jij verwacht de empirische werkelijkheid met de toetssteen ervoor. Ik heb niets op met de academie als handelshuis in de kenniseconomie. Ook handel zal aan de elementaire waarden van menselijkheid, integriteit en authenticiteit moeten voldoen.
- >> Heeft dit handelshuis van zijn kant behoefte aan een religie van de rede? Zal het

niet spoedig kunnen beslissen dat die het beste naast de theologie de mestvaalt van de universitaire geschiedenis kan gaan bevolken?

- > Inderdaad is de filosofie een overblijfsel uit een edeler verleden. Voor Aristoteles is het leven van geld verdienen überhaupt geen menselijk leven, maar iets voor mensvoetigen, dus slaven. Mijn familie is even aristocratisch als de filosofie. Niemand heeft ooit gewerkt...
- >> Maar nu bent U dan toch een betaalde kracht. Als wetenschappelijk arbeider staat U op de loonlijst van de universiteit, en U beurt Uw maandsalaris inclusief toelagen.
- > Toch kun je de filosofie niet tot wetenschap reduceren. Toen in de 17e eeuw de natuurwetenschap met haar wiskundig-corporculaire aard ontstond, kreeg je direct het vraagstuk waar de mens temidden van die onttoverde natuur nu eigenlijk thuishoorde. Die liet zich, met zijn waarnemingen, gevoelens en beoordelingen, niet voetstoots tot materie reduceren. Een voortvloeiende daarvan is de huidige gespletenheid tussen de natuurwetenschap en de alledaagsheid (inclusief de humaniora als de wetenschappen die dáárbinnen thuishoren). De plaats van de wijsbegeerte is die van bemiddelaar tussen deze twee eenzijdige culturen, die de verhouding ertussen tot onderwerp van reflectie maakt.
- >> Reflectie? Bemiddeling? Met welke middelen voert U die uit, wanneer die noch aan de alledaagsheid noch aan de wetenschap ontleend kunnen zijn omdat ze over beide een oordeel moet kunnen geven? Beschikt U over een *bird's eye's view* van waaruit U wetenschap en alledaagsheid kunt overzien?
- > Uiteindelijk zullen alle wetenschappen zich moeten conformeren aan het hypothetisch-nomologisch model dat aan de natuurwetenschappen is ontleend – dus ook de op de alledaagsheid gebaseerde historische interpretaties. Alleen dat model garandeert de mogelijkheid, blootgesteld te worden aan toetsing. Anders krijg je obscurantistische geschriften die stiekem iets van zichzelf meenemen in hun interpretatie, om uiteindelijk de geïnterpreteerde tekst naar hun hand te zetten en zichzelf onaantastbaar te maken. Bovenvermelde Heidegger – eigenlijk een derderangs filosoof – zegt het er nota bene *unverforen bij* dat hij iets van zichzelf aan zijn interpretaties toevoegt!
- >> Dan wint uiteindelijk datgene wat aan de natuurwetenschap is ontleend. Is Uw bemiddeling tussen de twee culturen dan iets anders dan het opslokken van de culturele appendix door het gigantische nomologische *Verdauungsapparat* waaraan het ooit als schuchtere tegenbeweging ontsproten was?

- > Ook de literatuur dient het doel van de kenniskritiek, namelijk geestelijke bevrijding in het besef van eigen onwetendheid.
- >> Je binnen het universitair bestel opwerpen als beschavingsprofeet lijkt me riskant. De universiteit als draagster van cultuur, dus als themapark voor bedreigde cultuur- en taalsoorten, verliest snel terrein. Wat mij uit de interesses van mijn medescholieren wel duidelijk is geworden is het volgende: Temidden van de economie van de netwerken zijn Nederlandstalige boeken even achterhaald als handgeschreven folianten na de vinding van de boekdrukkunst. De Nederlandse literatuur zal in de nabije toekomst dezelfde status krijgen als de streekroman vandaag de dag: een aanminnig dialect uit vervlogen tijden, dat de moeite waard is om als antiquiteit bewaard te blijven.
- > Hier kan ik je geruststellen. Onze faculteit is een speerpunt in de internationaliseringsbeweging. Het spreekt vanzelf dat onze filosofische publicaties Engelstalig moeten zijn, ten einde zelfs maar de schijn van provincialisme te vermijden. En colleges zullen meer en meer in het Engels gegeven worden.
- >> Dit lucht me op. Ik had altijd al het gevoel dat de rede een Brit was. Nu even in ernst. Het is mij wel duidelijk geworden dat de verschillende wetenschappen de Engelse taal gebruiken als een van de instrumenten om hun eenheid te bewaren. Ik zou dan zeggen: *als* er nog een kans is voor de filosofie, dan zou ze zich van dit instrumentele gebruik van taal moeten afkeren. Maar zoiets is toch alleen mogelijk wanneer je iets doet met je *eigen* moedertaal, in verhouding tot al die andere moedertalen? Ik heb als stagiaire iets aan vertolking en vertaling gedaan – toen is het me opgevallen dat de onvertaalbaarheid van de verschillende talen mij heel wat te denken gaf. Ik vroeg me even af: als U in Uw onderzoeksstrategie Uw eigen taal prijsgeeft, bent U dan in Uw verlangen naar wetenschappelijke erkenning niet *suïcidaal*?
- > De coryfeeën van de filosofie spreken nu eenmaal geen Nederlands. Echte toetsing van je filosofie kan alleen in een internationaal forum van gerenommeerde filosofen. Uiteindelijk zullen de beoefenaars van de wetenschappen zelf hun oordeel moeten geven over de prestaties van de filosofie. Welnu, die zullen hun neus ophalen voor marginaal gedoe in een onbetekenend taaltje als het Nederlands.
- >> Maar wat *moeten* hedendaagse wetenschappen met filosofie? Dan denk ik in de eerste plaats aan de nieuwe wetenschappen die in opkomst zijn. Voor mijn toekomst is het essentieel dat de wijsbegeerte te maken heeft met de plaatsen waar *het* gebeurt, de informatiewetenschappen en de biotechnologie.

- > Aan de Universiteit heerst brede consensus dat de Faculteit Wijsbegeerte nog altijd een interfaculteit is, dus zich als *primus inter pares* tussen de wetenschappen bevindt. Sinds ik het College van Bestuur van deze gedachte overtuigd heb is de positie van onze Faculteit zekergesteld.
- >> Welke filosofen bevinden zich aldus temidden van de wetenschappen met een eigen filosofische inbreng?
- > Ik denk aan de beroemde 17e eeuwse filosofen die tevens natuurkundigen of wiskundigen waren, zoals Descartes, Pascal en Leibniz. Ik wijs erop dat Descartes zelf als alumnus van onze Leidse Universiteit beschouwd kan worden.
- >> Nu zegt U dat bovengenoemde heren een dubbele rol vervulden. Enerzijds waren ze wetenschapsbeoefenaar, anderzijds filosoof. Maar wat hadden die rollen met elkaar uitstaande?
- > Men vergete niet dat de term “filosofie” in deze periode nog de natuurwetenschap mede omvat. De grote ontdekking van Descartes was dat de wetenschap een eenheid is, en dat die eenheid niet ligt in de gekozen onderwerpen van de wetenschap, maar in de mathematische benadering, die *overall* kan worden toegepast, en dus onafhankelijk is van het onderzoeksgebied. Descartes heeft, via de gedachte van de *mathesis universalis*, niet alleen de eenheid der wetenschappen, maar zelfs de eenheid van het mathematisch-mechanisch wereldbeeld bewerkstelligd. Hoewel later de ontologische eenheid der wetenschappen doorbroken werd, is hun nomologische eenheid gebleven.
- >> Had de wetenschap Descartes’ gedachten over de eenheid ervan nodig, of was ze daar zelf ook wel op gekomen? Maar dat is niet het voornaamste. Mijn vraag is eigenlijk: wordt de onderlinge samenhang van de wetenschappen vandaag de dag niet geregeld door op de grensgebieden van de wetenschappen interdisciplinaire studies op te zetten? Heeft de filosofische eenheid van de wetenschappen nog enige relevantie? Uw voorbeelden zijn *history*. Mijn vraag is: Wat hadden Alan Turing of Watson en Crick met de interfacultaire filosofie te maken?
- > Nu ja, het is natuurlijk niet strikt nodig dat het filosofisch grondlagenonderzoek de wetenschap *daadwerkelijk* bevordert. De filosofie geeft de wetenschap ideeën die ze zelf nader kan uitwerken en toetsbaar kan maken.
- >> Ik lees regelmatig de *Kijk*, en ook de wetenschapsbijlage van *NRC-Handelsblad*. Ik kom daar nooit een wetenschapsbeoefenaar tegen die vindt dat hij door filosofie vastere grond onder de voeten dan wel lumineuze ideeën kreeg.
- > De filosofie verbreedt de wetenschappelijke blik. Ze fungeert als hinderlijke horzel

voor de filosoferende fysici die beweren dat alleen het meetbare werkelijk is. Ze brengt de intellectuele schizofrenie aan het licht van de biochemicus die door de week verklaart dat denken een chemisch proces is en op zondag bidt tot God.

- >> Maar de biochemicus moet toch redelijkerwijs ophouden met zijn gebeden? En *zijn* dat soort biochemici er nog? Ik krijg soms de indruk dat U zich met wel erg achterlijke gremia moet afgeven om nog emplooi te vinden voor Uw ratio. Zo zag ik dat U met keiharde bewijzen gekomen bent dat de Paus *niet* onfeilbaar is en dat de Nederlandse monarchie *niet* door de Goddelijke Macht wordt ondersteund. Ik moet zeggen: het was een enorme opluchting voor mij om dat te vernemen. En ik heb begrepen dat een collega van U zijn nut wil bewijzen door filosofisch aan te tonen hoe je de risico-analyses van het BSE-gevaar moet inschatten. Op zich een hele klui, waar de rundveebranche vast om zit te springen.

Laten we er nu niet omheen draaien. U bent geen bemiddelaar tussen biochemie en theologie, U bent een theologendoder, die wegens succes tegelijk filosofendoder en dus een rationele zelfmoordenaar is. Bij het doorlezen van het wervend foldermateriaal van de diverse faculteiten werd het mij duidelijk: hoe steviger, dus hoe natuurwetenschappelijker en wiskundiger een studie is, des te minder leunt ze op filosofie. Filosofen zijn bij uitstek te vinden bij studies die niet echt van de grond willen komen omdat ze niet goed kunnen rekenen, zoals niet-medicamenteuze psychiatrie, conceptuele archeologie of vaderlandse geschiedenis. Hoe achterlijker een wetenschapsgebied, des te kwetsbaarder het is voor filosofische aasgieren.

- > Ik wil je er toch wel even van op de hoogte brengen dat de filosofie in onze Academie in hoog aanzien staat. Ik vraag mij, gezien jouw skeptische en zelfs wetenschapsvijandige houding, af of de filosofie voor jou wel de aangewezen studie is.
- >> Die vraag kwam bij mij ook al op. Maar nog even. Als de filosofie geen interfaculteit is tussen de wetenschappen, wat *gebeurt* er dan in Uw faculteit? Het eventuele alternatief, nadenken over de grenzen van de wetenschap – dat is er voor U niet bij, want het is wel duidelijk dat U geen wetenschapsvijandigheid in Uw faculteit kunt gebruiken... U kent als literair bevlogene natuurlijk de figuur van Japi in het werk van Nescio.
- > Je vergeet in je wijsneuzigheid nu even dat de filosofie in de allereerste plaats de hoedster van de filosofische traditie is, en aldus de geschiedenis van de filosofie bevordert en onderhoudt.
- >> Wie garandeert mij dat deze filosofiegeschiedenis niet de geschiedenis van haar eigen gemaskeerde loosheid is? Is het niet zo dat U pretendeert onder, tussen en

boven de wetenschappen te staan (laten we zeggen *de jure*), maar dat U *de facto* voornamelijk door Uw eigen navel geboeid bent?

- > En waarom denk je dat ik een enorme erkenning van mijn vakgenoten ondervind? Mijn stukken worden alom in binnen- en buitenland geciteerd, ook in de prestigieuze bolwerken van de hoogste rationaliteit, zoals Harvard en Cambridge. Mijn boeken zijn in diverse, ook overzeese talen vertaald.
- >> Kan een dergelijke wederzijdse erkenning van elkaar citerende filosofen niet zelf een windhandel zijn die in een luchtledig hangt? Ik herinner me van mijn lessen filosofie op school dat Descartes zich afkeerde van de loze begripsexercities van de Scholastiek. Hij ging dwars tegen de autoriteit en de traditie in op zoek naar waarheid. Deze waarheid is inmiddels die van onze gemathematiseerde wereld geworden. Als filosofie vandaag de dag zin had, zou ze dan niet moeten beginnen met het opblazen van de academische boekenwijsheid, de filosofie als literair of cultureel onderonsje in een wereld die zich, via informatica en gentechologie, inmiddels toch echt ergens anders bevindt?
- > In ieder geval meent onze Overheid nog altijd dat ik mijn salaris dubbel en dwars waard ben. Ik heb nog nooit geluiden vernomen dat ik overbodig zou zijn.
- >> Misschien bent U vergeten en leeft U in het verborgene?
- > Ik geloof niet dat onze Overheid in haar rationaliteit een overbodige kostenpost over het hoofd zal zien. Maar verder is leven in het verborgene wel het laatste wat een filosoof moet doen. Wie zich verborgen houdt, en niet oprecht vertelt waar hij staat, verwacht de theoretische aanspraken van de filosofie met praktische manieren van overtuigen zoals die bij voorbeeld in het recht opgeld doen.
- >> U brengt me nu weer het hoofd op hol met een onderscheid tussen theoretisch en praktisch waar ik de grond niet van ken. Maar kent U als zuiver theoreticus de aantrekkingskracht van het verborgene niet?
- > Hoezo?
- >> Het vervelende is dat het verborgene wel een macht lijkt te zijn. Het is zo machtig dat het pogingen tot redelijke verheldering naar zich toe trekt zoals een vlam een insect in zijn ban houdt. De bestrijder van ongedierte leeft van het bestredene, en kan zich aan de monsterlijkheid ervan niet onttrekken. Zonder mankeren begint Sint Joris trekjes van de draak te krijgen. Van oudsher heet de situatie waarin je gebiologeerd bent, zo dat je er niet van los kunt komen, terwijl je die situatie tegelijkertijd met alle kracht van je afhoudt: *angst*. Die niet geaccepteerde angst – daar zit ik misschien zelf wel in, denk ik soms.

- > Dit is nu mijn fundamentele bezwaar tegen iedere poging om in de filosofie met ‘grondstemmingen’ zoals angst aan te komen zetten. In het normale taalgebruik zeg je alleen in uitzonderlijke gevallen ‘ik ben mezelf niet, want alle betekenis valt weg in een onbestemde angst’. Dit wordt op perverse wijze op zijn kop gezet door filosofen die zeggen dat alleen de uitzonderingstoestand van de angst het eigenlijke menselijke leven is, en dat de normale alledaagsheid een toestand van verval zou zijn.
- >> Streeft U dan een serene stemmingsloosheid als authenticiteit na?
- > Ik ben geen tegenstander van emotionaliteit, van liefde of zelfs van erotiek. Ik heb zelf samen met een van mijn vrouwen erotische dialogen geschreven. Erotiek is alles behalve irrationeel.
- >> Waarom vindt U oprechtheid en authenticiteit überhaupt van belang? Zijn dergelijke idealen niet een uitnodiging tot zelftucht, tot zelfvernietiging, tot verstorvenheid in een geur van zuiverheid?
- > Ik stel voor om de deur van deze kamer, die uitzicht biedt op het Academiegebouw van de Universiteit, en daarachter op de Hortus Botanicus, even te sluiten. Want ik wil hier wel iets persoonlijks kwijt. Inderdaad, wanneer ik mijn gesprekspartners de inwendige tegenstrijdigheid van hun redeneringen voorleg schreeuwen ze als magere speenvarkens in een geëlectriseerde kooi. En inderdaad, soms kijk ik met een zeker heimwee, misschien wel afgunst, naar een varken dat onverstoorbaar buiten de kooi blijft wroeten. Daar wend ik mij van af. Immers, authenticiteit is het product van een intellectuele ascese. Hoe kan het edele anders ontstaan, dan door zich van de knor in zichzelf te distantiëren?
- >> Waar blijft dan de modder buiten het varkenskot?
- > In de liefde voor de wijsheid vloeit het minderwaardige weg.
- >> Waarheen?
- > Het verdampt.
- >> Wat mij eigenlijk zo boeit aan de redelijkheid is dat haar zuiverheid niet zonder zuivering kan, terwijl zuivering geweld is dat de zuiveraar uiteindelijk tegen zichzelf uitoefent, terwijl dit geweld in de resulterende helderheid als sneeuw voor de zon verdampt. Begrijp me goed – ik ben geen Christen die zich tegen dit geweld keert. Ik vraag me nu opeens af waarom *U* zich eigenlijk tegen geweld keert, bij voorbeeld de gewelddadigheid van sommigen filosofen in hun interpretaties. Daar zit toch niet een geheim Christelijk....
- > Iemand zei me eens: Wat een raar toeval, dat jouw rationaliteit altijd uitdraait op de vernietiging van een ander, en op het helderder worden van je eigen halo. Je hebt

toch Nietzsche gelezen? Heeft die niet laten zien dat de wil tot waarheid een voor zichzelf gemaskeerde wil tot macht is, en in elk geval onachterhaalbaar wil is? Mijn tegenvraag is: is deze gedachte van Nietzsche logisch houdbaar? Nee, want hij wil zijn gedachte als waarheid aanvaard zien. In zijn verzet tegen de logica gebruikt en misbruikt Nietzsche haar.

- >> Kan ik ook maar iets over mezelf, over mijn menselijke identiteit te weten komen wanneer ik misbruik en onmenselijkheid uitsluit?
- > Wat betreft de zinvolheid van enige vraag met betrekking tot je identiteit moet ik je teleurstellen. In die trant wordt het woord “wijsheid” maar al te vaak misbruikt. Er zou, naast de redelijkheid, nog een bron van diepere inzichten omtrent je wezen zijn. Aan die bron zou je je kunnen laven om vervolgens, terwijl die vloeistof in je rondklokt, als wijze vrouw door het leven te gaan. Wie denkt wijs te kunnen zijn is niet wijs maar religieus geperverteerd.
- >> Hoe staat het met iemand die denkt rationeel te zijn? Is het voldoende als hij dat denkt? Of heeft een filosoof die als avant-garde voor de troepen uitloopt een probleem wanneer de zeloten hem niet volgen? ... Nu moet ik mezelf even onderbreken, want opeens merk ik dat Uw onderscheid tussen feitenvragen en rechtvaardigingsvragen Uw volledige vereenzaming niet uitsluit. U blijft *auf verlorenem Posten*, ook wanneer geen mens zich meer over de Ratio druk maakt. Die eenzaamheid herken ik – zij het dat de mijne van een heel andere aard is. Ik heb een verhaal gelezen over Heraclitus, die in een bakkersoven gezegd zou hebben dat zich ook daar goden bevonden, terwijl hij met kinderen in een heiligdom zou hebben gespeeld.
- > Voor de redelijke mens doet het niet terzake of hij eenzaam is of niet, zolang hij maar de vastgelegde richtsnoeren volgt.
- >> Maar wat zijn dat nu voor richtsnoeren en waar tref ik die aan? Wat feiten zijn is mij wel min of meer duidelijk. Maar wat zijn nu eigenlijk waarden? Wanneer ik probeer een waarde, zoals die van het contradictiebeginsel, voor mijn neus te krijgen, dan krijg ik een zwemmerig gevoel. Zijn er eigenlijk wel waarden? Ben ik misschien een nihilist? En wat dacht U van Uzelf?
- > Hoe je kunt menen dat ik iets met het nihilisme heb, ontgaat me. Nihilisme is een geloof van gemankeerde Christenen die een leegte voelen op de plaats waar eens hun rustgevende God kantoor hield. Ik heb van enig gemis van een hogere macht geen last. Ik vermaak me kostelijk en geniet van de mooie dingen, zoals het esthetisch verantwoorde antieke meubilair waarmee ik me omringd heb. Mijn leven is veel te vol om last te hebben van enige ledigheid.

Een inmiddels aan lager wal geraakte maar niettemin erg gewaardeerde collega begon eens over een diepe verveling waarvan hij dacht dat die om ons bestaan heen zou hangen als een loden last. Ik vroeg hem: waar haal je de empirische toetsbaarheid van deze bewering vandaan? Soms verveel ik me, zoals nu, nu ik naar jouw gebazel luister. Maar meestal houd ik me onledig met een leven dat ik buitengewoon apprecieer.

- >> Herinnert U zich een film van Indiana Jones waarin een hevig gesticulerende Samoerai-achtige vechter zijn zwaard volgens de regelen van de ridderlijke kunst hanteerde? De hoofdpersoon schoot hem zonder omwegen neer. Hij had met de regels van de vechtsport niets op.

In ditzelfde verband trof ik bij Jünger, een auteur die mijn leraar Duits mij stiekem te lezen gaf, verwijzingen aan naar de gevechten bij Langemark in de Eerste Wereldoorlog. Met heroïsche moed stortten de Duitse soldaten zich op hun Britse tegenstanders, die in alle gemoedsrust hun machinegeweren hanteerden, en daarmee niet alleen de Duitse soldaten, maar bovenal de ridderlijke heroïek neermaaiden. Vandaag de dag zijn we nog een stap verder: we hebben geen mitrailleurs meer nodig om de heroïek te decimeren.

Bij dezelfde Jünger, maar dan na de Tweede Wereldoorlog, vond ik de gedachte dat onze samenleving aan haar grenzen geen Hunnen en Vandalen heeft. Er is geen buitengrens waarachter de barbarij dreigt. Daardoor hoeven de waarden die daartegen beschermden niet te worden neergemaaid. Ze schrompelen vanzelf weg, of leiden een kwijnend bestaan, dat gerekt kan worden doordat het voor de maatschappelijke gang van zaken onverschillig is.

- > Tenzij je leert inzien dat de barbarij juist bij anti-democraten als Jünger begint – een notoir ondermijner van het democratisch bestel.
- >> Een bestel dat inmiddels op een haar na is gerealiseerd, en waarbinnen Jünger toch niets anders is dan een literair fenomeen, een ventiel voor de energie van gemankeerde zinzoekers?
- > Ik vraag me af of jouw motieven in dit gesprek wel zuiver zijn. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat je de schijn wekt het zogeheten geweldsaspect van mijn redelijkheid te ontmaskeren, terwijl je in werkelijkheid bezig bent om mij vanuit je eigen machtwil, maar dan via onoprechte redeneertrucs en het door elkaar laten lopen van verschillende genres van gesprek, te beschadigen. Je maakt misbruik van mijn ethisch hoogstaande gezindheid.
- >> Ik ken mijn eigen motieven evenmin als U de Uwe kent. Maar dat dit gesprek geen

- rationeel verloop heeft lijkt me duidelijk. Of het daarmee meteen irrationeel is...
- > Wat zoek je hier eigenlijk? Ben je niet bang dat je door het contact met de ratio besmet raakt, en van de aard van dit onding wordt?
 - >> Wek ik dan de indruk dat ik met U *argumenteer*? Onderhouden we nu een redelijk gesprek, waarin we elkander overtuigen, om uiteindelijk tot een roerende eensgezindheid te komen? Toch hebben we een soort gesprek, waarvan ik niet precies weet hoe het omschreven moet worden. Dankzij de kloof die in dit gesprek wordt geopend merk ik iets bij mezelf dat me te denken geeft.
 - > Aha, je hebt dus behoefte aan wat tutoraat, een hulpverlenende manier van spreken, die we goed van de theoretische filosofie moeten onderscheiden. Een van mijn zeer vereerde collegae heeft hierin een mooie taak...
 - >> Mijn besef dat U een anachronisme bent slaat terug op mijzelf. Ik zie hoe mijn eigen overbodigheid daar als het ware naast ligt.
 - > Waarom zou je geen waardevol lid van de samenleving worden?
 - >> Toen ik over de filosofische heremiet Zarathustra las, wist ik dat ik een marginaal was. En door nu tegenover U te zitten merk ik dat ik dat niet eens kan zijn, terwijl er toch een afstand is tussen mij en de ordening waarvan ik omgeven ben. Ik val niet samen met mijn school, mijn ouders en mijn carrièreplanning, en tegelijkertijd merk ik nu dat ik daar niet goed bij kan nadenken, omdat dit nadenken op voorhand door een suikerspin van onverschilligheid – de alomvattendheid van Uw redelijkheid – omgeven is.
 - > Ik begrijp wel iets van wat je zegt. Eigenlijk ben ik, omdat ik het verleden toebehoor, ook een *displaced person*. In dit verleden was het vastleggen van vaste grenzen en waarden noodzakelijk om de gevaren van de chaos te bezweren. En nu? Soms denk ik dat we in een tijd van parken leven. Je werkt op het business- and science park. Je ontspant je in een themapark of in het stadspark. Het woord *park* duidt, net als alle woorden die in dezelfde richting wijzen, zoals *tuin*, *hortus*, *gaarde* op een omheinde ruimte, die van het andere ervan, namelijk het woeste en het wilde, is afgeschermd door de omheining. Het woord *paradijs* is etymologisch verwant met het woord *park*. Het duidt op de orde van de tuin der lusten, afgeschermd tegen de chaos buiten. Zoiets is er niet meer. Het Amazone-oerwoud is een park. Maar vergis je niet. De slang bevindt zich niet buiten de tuin der lusten, maar erbinnen. De barbarij bevindt zich binnen de geciviliseerde wereld, zij is de bedreiging van de parlementaire en juridische orde die van binnenuit komt.
 - >> Waar ooit grenzen, drempels en omheiningen waren, daar waren ook marges,

grensgebieden, plekken waar de binnenzijde en de buitenzijde op elkaar stootten, en waar een bepaalde onbeslistheid te vinden was – een onbeslistheid die misschien had kunnen wijzen naar de oorsprong van de redelijke orde. Maar die mogelijkheid is me ontzegd. Een tijdlang heb ik me in hedendaagse marginalen verdiept. Ik las de boeken van Genet. In de ogen van Sartre was dit een heilige tuchthuisbewoner. Maar van een kracht van het marginale heb ik niets kunnen vernemen. De marges zijn opgezogen. Maar er is nog een andere mogelijkheid voor mij om toch nog verder te denken, namelijk die van het anachronisme zelf.

- > Hoe de rationaliteit, die aan de tijd onttrokken is, een anachronisme kan zijn ontgaat mij.
- >> Toch is Uw absolute rationaliteit vandaag de dag waanzin, niet in de zin van een waan, maar: staand buiten de richting die het geheel waartoe je behoort ingeslagen is.
- > Mijn verlangen naar redelijkheid moet me niet naar elders brengen, maar naar datgene wat mij in mijn humaniteit eigen is.
- >> Als je nog gebracht moet worden bij wat je eigen is, ben je jezelf vreemd. Zo sta ik er ook voor.
- > Iemand heeft eens tegen mij gezegd dat mijn linkerhand niet weet wat mijn rechter doet, en dat niet in Evangelische zin. Hij wilde beweren dat ik steeds over iets heenspring dat ik moet weghouden om redelijk te zijn.

Welnu, laten we de proef op de som nemen. Bij Leibniz wordt het fundament van de redelijkheid genoemd: het beginsel van de toereikende grond. De dingen moeten causaal bepaald zijn, en onze meningen moeten redelijk gefundeerd zijn. Nu zijn er mensen die hierbij nog weer zinloze vragen stellen. Ze vragen bijvoorbeeld: wat is nu de grond van het beginsel van toereikende grond? Ja, die is er niet. Dat hale je de koekoek, want die mogelijkheid is grammaticaal uitgesloten. Dan zijn er mensen die vragen: ja, maar wanneer is een grond nu echt toereikend? Dat is toch nooit het geval? Ook die mensen doen niets anders dan de taal misbruiken die altijd alleen in specifieke situaties naar de redelijkheid vraagt, en niet in een van alles losstaande betekenis. Deze grammaticaal opgeklopte afgronden kunnen de heerschappij van het geven van redelijke gronden nooit of te nimmer aantasten.

- >> Maar waarom dan nog een *beginsel* van toereikende grond – een beginsel dat binnen de winst- en verliesrekeningen die het huidig leven bepalen overbodig is? Wat heeft onze tijd met beginselen op?
- > Wat heb ik met ‘onze tijd’ op, wanneer beginselen in het geding zijn?

- >> Toen U de deur nog niet had dichtgedaan keken we uit op het Academiegebouw en op de Hortus Botanicus. Ik heb het Academiegebouw in mijn vroege jeugd bezocht, toen er een oratie werd gehouden. Ik hoor nog de verstorven voetstappen van generaties studenten op het plaveisel langs de gracht en het kraken van de trappen, die naar de Parnassus omhoog heten te gaan, maar eigenlijk naar beneden gaan, een grot in. Nog altijd murmelen geleerde stemmen en ruisen fluwelen toga's.
- > Je vervalt nu in een weer ander genre van taalgebruik, namelijk de persoonlijke reminiscentie. Dit maakt ons gesprek er niet overzichtelijker op.
- >> Eigenlijk gaat het mij hier om iets anders, namelijk om de vraag wat Uw Universiteit nu eigenlijk is.
- > Die vraag is gemakkelijk te beantwoorden op de manier waarop Russell dat deed. De Universiteit is: de faculteit x, de faculteit y, de Hortus, het Academiegebouw, etc.
- >> Wanneer je aan die gedachte vasthoudt, dan valt het mij op dat de Universiteit eigenlijk iets is wat zij tegelijkertijd niet is. Zij is een universitair bedrijf, en tegelijkertijd is zij een bolwerk van academische waardigheid.
- > Daar kun je toch geen inwendige tegenstelling in zien. Van dit complex zijn sommige delen ouderwets en andere vooruitstrevend.
- >> Of is het Academiegebouw als boegbeeld van de Universiteit beide tegelijk? Je zou denken: wanneer de nieuwe tijd komt, dan verdwijnt het ouderwetse. Gek genoeg is dat niet zo. Wat voorbij is, namelijk de Academie met haar ideaal van een Praesidium Libertatis (je zou vrij kunnen vertalen: de wil tot macht als vrijheid) dat is er wel degelijk. Je zou in deze van een verdeelde identiteit kunnen spreken.
- > Terwijl Heidegger het contradictiebeginsel met voeten treedt begin jij aan het nog fundamentele beginsel van de identiteit te morrelen. Ik zie op mijn horloge dat het langzamerhand tijd wordt voor de volgende kandidaat.
- >> Ik wil niet teveel van Uw kostbare tijd in beslag nemen. Toch valt het mij op dat de Universiteit een probleem heeft in haar profilering. Ze presenteert zich tegelijkertijd als bedrijf en als academie, en daartussen ligt een onoverbrugbaarheid, die ze natuurlijk zelf als productieve spagaat propageert.
- > Dan moet de Universiteit haar public relations beter verzorgen.
- >> Daar ligt mijn vraag: is dat zomaar in een handomdraai mogelijk? Is de profilering van de Universiteit van haarzelf afhankelijk, of heeft ze met een merkwaardige dwang te maken rond de woorden die haar eigen identiteit bepalen, en wel zo dat

in sommige woorden een aanspraak blijkt die in andere woorden wegblijft? Je zou dan haast moeten zeggen: de ene profilering wordt aangekeken en de andere niet.

- > Je hebt als wijze vrouw toch een oog in een driehoek boven je nodig?
- >> Ik merk net zoiets wanneer ik de poort van het Academiegebouw doorga en de Hortus betreed. Je komt daar in een andere wereld. Voorheen was, zoals U opmerkt, de Hortus het geordende ten opzichte van de chaotische natuur. Nu is de Hortus, ook al is ze aan alle kanten in perken en kassen geordend, een natuurlijke weelderigheid die tegenover de humane verstening van het Academiegebouw iets onoverbrugbaar anders aanduidt, iets dat van de Universiteit als menselijke instelling wegwijst, en er niettemin toe behoort. Ook hier blijkt een ontheemdheid van de Universiteit zelf.
- > Ik begrijp totaal niet waar je op uit bent. De Hortus is een plek waar wetenschappelijke bedrijvigheid en de verademing van het natuurschoon elkaar vinden in een plezierige harmonie, culminerend in de charmante orangerie die uitnodigt tot dagdromen. Wat zoek je daar nog meer achter?
- >> Aan de Universiteit merk ik iets dat mijzelf betreft. Zoals de Universiteit haar profiel niet voor het uitkiezen heeft, zo heb ik dat evenmin. Aan de ene kant is mijn aangezicht inderdaad mijn profiel, de manier waarop ik mij presenteer en mijn identiteit verwerf door mijn image hoog te houden. Meestal denk ik dat ik de draden (*fila*) van mijn contouren zelf trek. Maar ik merk dat mijn profiel nog ergens anders van afhankelijk is. Mijn profiel 'lukt' pas als het van elders wordt bescheenen. Vroeger heette je gezicht ook je aanschijn.
- > Dat is dan het grote verschil met de Rede. Die heeft geen profilering nodig, en al helemaal geen schijnsel van elders. De Rede is, als toetssteen die ook nog zichzelf toetst, zichzelf voldoende. Wanneer Kant over de *Kritik der reinen Vernunft* spreekt, dan geeft hij een beoordeling *van de Vernunft door de Vernunft*.
- >> Blijkt uit wat U nu zegt niet dat de rede een Münchhausen is die zichzelf op wonderbaarlijke wijze uit het moeras van de redeloosheid omhoogtrekt?
- > Ik weet niet of het je bekend is, maar Descartes noemt de Rede zelf het natuurlijk licht. Daar is geen mystieke feestverlichting bij nodig.
- >> Heeft dit natuurlijk licht zichzelf ontstoken, of heeft het zijn licht van elders te leen? Niet in het moeras van de irrationaliteit, maar in de vraag of het licht van de Rede niet zijnerzijds is aangeschenen, ligt voor mij de vraag naar de filosofie als verlangen naar wijsheid – die nooit hetzelfde kan zijn als het gezicht van de redelijkheid.

- > Maar een dergelijke wijsheid bestaat alleen in jouw verhitte fantasie. Zij is een wangedrocht waarvan de ontologische status onhelder is.
- >> U zegt dat de beginselen van de logica niet aan de natuur zijn ontleend. Ze zouden als waarden ergens anders vandaan komen? Waarvandaan dan? Zijn deze logische waarden zelf geen monstrositeiten? Zou het toch niet zo kunnen zijn dat de rede een gezicht heeft, en dat dat gezicht op een of andere manier wordt aangekeken? Misschien vindt U een aanwijzing naar deze aanschijn in het woord 'wijs'.
- > Een aanwijzing naar wijsheid? Etymologisch gezien (iets waar je overigens filosofisch helemaal niets aan kunt ontleen) houdt 'wijs' verband met 'wis' en 'gewis'. Wijsheid is wat wis en zeker is, en wel omdat het redelijk gefundeerd is.
- >> Maar het werkwoord 'wijzen' betreft ook het wijzen met je vinger. Dat kan tot gewisheid leiden, maar dat hoeft niet. Wijzen kan aanwijzen, maar ook wegwijzen zijn. Je zou kunnen zeggen: in haar profilering wordt de Universiteit de weg gewezen, maar ze wordt ook op dwaalwegen gezet.
- > Je wilt nu toch niet beweren dat wijsheid een wegwijzen is, waar dan opeens de gewisheid van de rede aan ontspringt?
- >> Is het niet zo dat de ratio van de absolute fundering is weggevallen ten gunste van de economische ratio, en zou je niet kunnen zeggen dat dit wegvallen van de ratio van de absolute fundering aan een wegvallen van de aanschijn ervan ligt?
- > Maar de ratio heeft toch überhaupt geen gezicht dat mij aanstaart? Als ik niet zo met je te doen had, werd ik door wanhoop overvallen.
- >> Als U gronden geeft voor Uw beweringen, dan verzint U die gronden niet. U wordt erdoor aangesproken. Anders was Uw rationaliteit niet Uw rationaliteit maar Uw eigen gril geweest. U kunt dus alleen redelijk zijn wanneer U een vingerwijzing volgt. Dankzij deze vingerwijzing hebben de dingen en U zelf voor elkaar een gezicht. Dit gezicht is niet van U afhankelijk, niet van wat voor subject ook, en ook niet van de mathematische natuur. En dan blijkt dat op sommige punten de rede niet meer wordt aangekeken, en dus in het luchtledige hangt.
- > Je betreedt nu het domein van de kennistheorie – de vraag hoe mensen die niet samenvallen met de mathematisch ontworpen natuur tot deze natuur toegang hebben, en van waaruit.
- >> Hiermee kom ik op een derde betekenis van het woord 'wijs'. Soms worden onze profileringen aangekeken, en soms niet. Soms is er een ritme waarin onze ontwerpen thuishoren, en soms zijn ze ontheemd. Misschien kun je in deze spreken van de aanwezigheid of afwezigheid van een wijze in de zin van een melodie of ritme.

In elk geval is het oude Griekse woord voor ‘aانبlick’ of ‘wezen’ (*eidōs* – maar aanvankelijk *weidos*) etymologisch zowel verwant met ons woord ‘weten’ als met ons woord ‘wijze’ als melodie. Wie weet is het spreken van een filosoof een wijze, dat wil zeggen een geritmiseerd spreken in een al dan niet aangevoegde wijs.

- > Met deze beweringen heb je de grens van wat wetenschappelijk houdbaar is verre overschreden. Je hebt je *auf Flügeln des Gesanges* in de ontoetsbare domeinen van de poëzie begeven. Dit mag esthetisch aantrekkelijk zijn, onze Faculteit kan zoets in haar profilering niet gebruiken. Zij zou in een knekelveld veranderen wanneer zij op dergelijk Sirenengezing zou ingaan. Ik open nu weer de deur naar het Academiegebouw en de Hortus. Achter gesloten deuren wordt het broeierig.

De zon die nu het torentje van het Academiegebouw beschijnt en de windvaan erop doet blikkeren is oogverblindend. In deze helderheid lijkt er van gebroken identiteiten geen sprake te kunnen zijn.

- >> Graag ontvang ik nu van U in drievoud de formulieren waarmee ik mijn voorlopige inschrijving kan herroepen, mijn royale reiskostenvergoeding en de vrijkaart voor het wetenschappelijk themapark. Ik groet U uit de verte.
- > Hela, wacht even. Wie ben jij? Jij bent van alles, maar geen aankomend student in de wijsbegeerte.
- >> Dat is mijn profiel. Mijn aanschijn is dat van een bode, in het Grieks *angelos*.
- > Ik geloof je niet. Er ontspruiten geen vleugels aan je schouders.
- >> Ik heb U Uw eigen woorden gebracht. Die zijn namelijk gevleugeld.